

1-6*

KINGSHIP AND ETIQUETTE OF THE TSWANA.

312 (27) 26 JUN 1939 Bailey Mogorosi, K32/22
 1267 Hamilton Road, Bloemfontein.

7/22 Baso. (Kinship, Etiquette. 4p.) Baso Location, Bloemfontein.

Ba ga morwe le morwenyane: batho ba ke laika ya motho
 a le mongwehela e len' Semaushu. Ba bina Chuwena sa
 maropō. Ke gone ka moo e len' batho ba le ^{gwe} batho hela ka
 gone ha gontse go latelwa kopika ya bone ka thothomusho.
 Morwe e ne e le eo motemane 'me morwenyane e le eo morwe-
 nyane. Me ba ile ba kgogama ka maina a mantši ntsi me
 seretō shone be le sengwe hela. Gape ba banwe ba ipopa lekg-
 otla le sele koa 'me ba ipitše ka leina ya rralone mogolo eo o
 tsibeng rralone. Morwe a tsala bo ~~moche~~ moche, Mabilo, Semaushu,
 Semaushu a tsala Modisapudi le moetinyane. Bo morwa Modisa-
 pudi ke bo Khai, Tiki, Dihaisi le Molapo. Ba ga Morwenyane
 ke bo Kuyane, Ekokwadi, molusi, Serame, Reni. Kuyane a tsala
 No mopalami, ~~Choko~~, Hihali, Ekokwadi a tsala Mohukulu, Otukile,
 Cholohelo, Moilwa le Tulo. Serame a tsala Polaki, Thibetile,
 Thomelañ, Matthatledi, Monnamatokwa le Adamu. Bo ^{morwa} ~~mor~~
 molusi ke Motthatane, Ekokwadi le Ekgamelañ. Maina a ~~bo~~
 ke tlhopa ditlhōgō hela tsa locō ya batho ba. Ba ga
 morwe ba ipitše gone ke ba ra molusi Mabilo, 'me ba ga
 morwenyane ba re ke ba ra molusi ka rralone mogolo e ne e le
 molusi. Tša ba golo ke ba ra Mabilo. Empa kwa ga ra rralone
 go mogolo Kuyane. Me ba ra mongalanyane le bone ba gone ba bina
 chuwena le bone. Me ha go hāwa e ntsi e le ba ba le ewañ me
 go motho a le mongwehela. Makgotla kgotla a ga a dire
 mogo le ha go ntsi yalo. Le kgotla ye lengwe le ye lengwe le reva
ditim

2.

312

K32/22

2

ditiro^o ba yone le le nosi heia. Mme ha go rerwa merero ea many-
 alo. Le gone ha ba nyala ba tle ba kopane botlhe me ba bui
 mahoko. Leha gontse yalo. Ga baa dula mmogo mo motsiwa
 o le mongwe hela empa ba etalana. Le ha e le batho ba
 le bangwe hela yaana, ba nyalana. Ke gone le kgotla ye
 lengwe le nyalela ye lengwe. Ba ga morwe le morwenyane
 le mongalanyane ke tang ba mpa vrabone o mongwe hela,
 me baa nyalana, ba re, kgomo di boele sakeñ. Batradi ba a
 thotlo^{wa} le gone baa tshabege. Se se baiwan ke batradi kgotla
 motsedi, bana ba ba ithe go diwa yaaka se buiwa. Bo vrabo mogolo
 le bo mmabo mogolo bone ga ba ba tshabe thata thata. Me sengwe
 le sengwe se ba tshaban go se bolelela batradi kgotla motsedi
 ha e le ngoana^{wa} o morimane o se bolelela vrangwe-mogolo
 kgotla mmagwe-mogolo, me ene a se bolelele vrangwe le
 mmagwe. ~~Se~~ morwetšana boneve ke lehan me ba utlwana
 le ena, o bolelele magwe-mogolo, me ene a bolelele vrangwe-
 ba tshameka ke vrabone-mogolo le mmabone-mogolo empa ga
 ba bui le ene yaaka ba rata yaaka ha e kabe e le
 bankana ba bone. Ba tshameka le bo ramogolovabone le gone
 ba ntsa ba ba tlhonepha. Bo ra nguana-bone bone ke ba vrabo-
 ne, me ga ba kake ba bua bua le bone. Me ha ba bua le
 le bone ba vrera-mogolo kgotla vrera-mogolo, mmê-mogolo, le ra-mogolo
 o mogotse ra-mogolo. Kgantsadia vrangwe a re, vakgadi. Me a mo
 thotla a mo sisimoga. Bo malomalone ba thotloa thata, me bone
 ba tle ke kopa sengwe le sengwe se ba se ratan mo go bone.
 me!

312

3.

K32/22

3

me ba tse molao o o reng setlogolo se thata kwa galō-mogolo
 boichuano ywa bone ke go bo ntle thata pele ga umabone-mogolo
 lo C Mogolowe mmaqwe me ba ntle ba ba thwaetse gonne e le
 mamogolo me ba tle ba tshameke le ene yaaka eketi ke ntsala
 bone. Le ha gole yalo ba ntle ba thwala dipuo tse ba di bua
 ri le ena. Me bo monna umabone ke mangwana-bone. E ne
 ba thola yaaka mogolwane ya bone me baa mo tshaba.
 Bana ba basimane le ba basetrana ba sisimogana. Ga ba
 kake ba rogana. Basimane ba tholla basetrana me le bone ba
 tholla ba basimane. Me basetrana ga ba bitsi basimane ka
 maina a bone, ha e se gore a re: ausi ^{semenmen} ~~semenmen~~, ausi
 manman. Basetrana le bone ba re: buti semenmen. Ba tholla
 ba ba tenna thata. Bana ba ra-mogolo le ba ra-rogwane
 ke bo kgantso yaaka ba ga vrē. Ke gone ka ga meo ba nan
 le maitseo mo go bone. Ba ba simane ga ba robale mo thun e le
 nngwe hela le basetrana. Le gone basetrana ga ba robale mo
 vrabone o robetsen ten le basimane ga ba robale mo mmabone
 o robetsen ten. Gape basimane ga ba chwanela go robala mo ba
 vakgadi-^{wa} bone, mangwana-bone ba robetsen gone. Empa ra-mogolo
 lo ~~ba~~ bon, le vrē-mogolo oa bone le mamogolo wa bone mmē-mogolo
 wa bone ga ba tshabe go robala mo thun e le ba mo go bone
 Me ba ntle ba nyala bana bo ra-mogolo wa bone yaaka ha
 mo nopalani morwa Kuryane a nyetse morwadia ke Reni.
 Empa e le bara Molosi ka bobedi. Dichaba tse dingwe ga
 dine yalo. Ba thwaetse le bana ba maloma-bone e le bo ntsala-bone.

M. 1

4.

312

K32/22

4

me le go la nyala, laa la nyala. Eja la la tlote yaaka la bo
 ra-mogolo le ra-ngwana-lone. hehe go le yalo ga ba shui matla
 apa kgotla dithogako. Ga go pharologanyo e kgolo mo batradin
 le batho ba e leñ la losika leeo kgotla motho o sile hela. Ha
~~mo~~^{motho} e le mogolo ba mo tsaaka maitso le tshisimogo le
 boitumelo, ga a nyadiwe ke ngwana ope kgotla mogolo ope.
 Mo mothun eo o Molligan, go tlo go dirwe matseloko le bo
 maitseonape, Me go ichwarurwe setho. Ga ba na boikgogomoshō lope.
 Me ^{wa} laika e ne o tselwa godimo a dirilwa tse di sa dirilw-
 en ba bangwe ba e leñ batho hela. Me ha motho e le tsala sa bo
 amaruri, o tsaaka sengwe le sengwe sa gagare a se dirisa hela
 le gale e señ go ke se senya, me go seke go nne le boshula lope.
 le bone ba ntsa ba thusiwa ka dilo dile dntsi le mekgwa le dit-
 la tse di ntsi ~~tsa~~ gone thushō e yalo. Ha tsala e thoka
 dile tse di ~~ngwan~~ sa thusiwa ka dikgomo. Ha e thoka se se
 leman sa thusiwa le gone. Me le ena hela yalo. Ha motho e mo-
 nque a ~~shetso~~ shecwe ke ntlo, o ruwa dikolo, matlalo le
 sengwe se se ka mothun yalo yalo.

Dithulagananyo tsa thomamo ke tse: Ha motho a dumedisa mo mosh-
 on wa re; dumelane, ha e le motshagare le gone o ntsa a re dumel-
 lan, boiso hela yalo. Ga go na pharologanyo epe mo tumedishon
 sa moshon, motshagare le boiso. Ha ngwana a dumedisa
 eo motonna mo go ene a re: Dumela ausi, buti kgotla nkgonne,
 mogolole. Ha a dumedisa mogolo a re: Dumela nma, dumela
 rra, o dumela rakgadi, malome, mamogolo, malome, yalo yalo.

Eja

312

5.

K32/22

5

Ka a dumedisa mophato o wa gagwe a re: Dumela monna, dumela
 monkane, kgotla a re dumela wa ga nna le ha e le dumela ngwa-
 na wa ga nna kgotla morwa nna. Me motho eo mogolo ha a dume-
 disa eo mogolo go ena wa re: dumela nna, kgotla nna ha a dumedi-
 sa mosadi eo mogolo go ena. Me mosadi ha a dumedisa mosadi eo
 mogolo mo go ene o re: dumela mmē masemeñmeñ kgotla ausi
 semeñmeñ. Ka a dumedisa eo monyenyane a re: dumela nnaka,
 dumela nquana ka. Me ha motho a dumedisa eo mogolo mo go ena
 ka matsalo kgotla ka losika, me a rata go mo tloha wa re:
 dumela muñ waaka. Me ha a dumedisa eo o ke tlese a re dume-
 la motlhanka echo. Ka o dumedisa motho eo o mo etseñ wa re:
 a go dumelañ. Ha e le eo o tloha mo go wena wa re; a go dumelwe nna
 kgotla nna. Ka o dumedisa motsamai o re dumela monna wa
 motamai kgotla mosadi wa motsamai yalo yalo. Ka batho ba
 kopana go dumedisa eo monyenyane pele kgotla eo o ke tlhathe
 o dumedisa eo o tlotlegan pele. E le ditselego tlo go tse
 dumelañ ditlala, ha e le baeti gotwe dumelañ baeti, ha e le ba
 ba locō gotwe dumelañ ba ga echo kgotla ba ra semeñmeñ.
 Ha e le basadi gotwe dumelañ basadi kgotla bo mme, ha e le
 banna gotwe dumelañ bo nna kgotla dumelañ banna. Kgori eo go
 a tse; dumela kgori e sa hidiwe ka leina, le batho ga ba
 dumedisiwe ka maina, me ba leina ya lekgotla ya bone kgotla
 ke seretō sa bone. Yaaka yaana; dumelañ bathapin, du-
 melan̄ bavoron̄ le dumelañ bachwenin̄ yalo yalo.
 Medqua e e mashwe e go tloke maitso ke e yaana:

Ka

312

b.

K32/22

6 *

ka ngwana e dumedisa dumedisa bagolo ka maina e lone
 a re dumela rre mañman, mmē mañman. Le ha a shupa
 bagolo ka menona kgotsa ha a araba ka gore ho, kgotsa
 a bua bua ha a ronwa ke motho eo mogolo le go reetsa
 se se huiwaan ke bagolo. Gape mokgwa o mongwe wa
 bana ke go nyatsa ba ba tenna mo go lone le go rogana
 kgotsa go se sisimoga batho. Ka ngwana a sa utlwe
 mola o wa batsadi, o ile a ndewe ka mba kgotsa le ha
 e le go idewa ka mba. Maitseo a mashwe a batho ba ba
 golo ke gore motho a tenna mo matlwa a batho a se kobetha
 go kgwa mathe batho ba ya, go ya a a thame thata, le
 go valala ka diruwa ba batho, le go pota matlo a batho ka
 ha morago, le go ya dip ke o se di letle letan go di ya.
 Go tlotla motho eo mogolo ke go mo bua le ene ka boikokobeco,
 go re ha o mola o no shitele mo telen kgotsa mo setulon le
 go utlwa se se huan. Go tlotla ba batsadi ke go mo utlwa,
 go mo reetsa ha a bua, go mo tshala le go mo sisimoga.
 Go tlotla mogolwane ke go mo dumedisa, go mo direla maitseo.
 Go tlotla kgosi ke go e utlwa le go dira mela e eone le go mo
 rata. le go mo direla. Maitseo a rutwa ke batsadi ba bana ba
 laca bana ba lone le go ba rata maitseo. Gape maitseo a
 rutwa kwa ke palolon gore ba churgetse gore ba dire en
 le en. Ka motho a sena maitseo, o tlhosiwa ke batho, me a
 nyakege thata. Ka ga Morwe le Morwenyani ke Bagamothwane
 me ba ipoka ka chweni ko lesa chweni e se siela maropon.

END. 5 312.